

Дисципліна: «Українознавство» (за вибором студентів)

Група: II курс.

Факультети: історико-теоретичний, оркестровий (народні інструменти)

Дата занять: 19.03; 26.03.

Факультети: фортепіанний, оркестровий (скрипка, струнні, духові – дерев'яні та мідні), вокальний (оперний та камерний спів), диригентсько-хоровий, композиторський, музичної режисури факультети.

Дата занять: 21.03; 28.03.

Викладач: Гусарчук Т. В., доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики

Тема:

**Національна музична академія України
імені П. І. Чайковського - провідний музичний
навчальний заклад країни
(4 години)**

ПЛАН ЛЕКЦІЙ

1. Передісторія НМАУ. Реорганізація Київського музичного училища при ІРМТ у Київську консерваторію.
2. Консерваторія у 1920 –ті – на початку 1950-х років.
3. Розбудова навчального закладу в період 1950-х – 1980-х років.
4. Новий етап у житті консерваторії, зумовлений процесами національного духовного відродження 1990-х років, проголошенням української державності.
5. НМАУ ім. П. І. Чайковського на сучасному етапі: структура, найяскравіші мистецькі акції, наукові конференції, міжнародні зв'язки.

Короткий зміст лекцій

Історія Київської консерваторії – Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського – «це нелегкий шлях творчого пошуку, будівництва, масштабних планів, шлях підйомів і спадів розвитку, позначений «внутрішньою динамікою, зміною фаз, обумовленою дією ціннісних орієнтирів, їх модифікацією, зміною творчих генерацій...»¹, і водночас шлях, об'єднаний спадкоємністю національних традицій, неухильно спрямований до нових мистецьких висот, засвоєння надбань світової музики, набуття високої професійної майстерності, надання всебічного розвитку талантам, мистецьким індивідуальностям.

Основні етапи становленні і розвитку навчального закладу

1. Передісторія Київської консерваторії. Реорганізація музичного училища при Київському відділенні Імператорського російського музичного товариства у Київську консерваторію; урочисте відкриття 3 листопада 1913 року. Безпосередня участь в організації консерваторії видатних українських та російських музикантів – В. Пухальського (директор консерваторії 1913 – 1914), О. Виноградського, А. Рубінштейна, П. Чайковського, О. Глазунова, С. Рахманінова, підприємця-мецената М. Терещенка, широких кіл української інтелігенції та громадськості. Націоналізація консерваторії у 1919 році.

2. Консерваторія у 1920ті – 1940-і роки. Реорганізація музичної освіти 1920-х років та структурні перебудови у консерваторії. Розвиток навчального закладу у 1930-ті роки. Перетворення у 1925 р. консерваторії у Державний музичний технікум із збереженням статусу вищого навчального закладу з головним напрямком його діяльності – підготовкою музикантів-виконавців. Об'єднання у 1928 р. старших курсів технікуму з музичним відділом Музично-драматичного

---

¹ Малозьомова О. До історії Київської консерваторії (друга половина 1950-1980 роки) // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 12: Історія музики в минулому і сучасності. Київ, 2000. С. 26.

інституту ім. М. В. Лисенка. Внаслідок реорганізації останнього відновлення діяльності консерваторії з 1934 року як вищого навчального закладу, що готує музикантів-професіоналів широкого профілю.

Залучення до викладання у консерваторії видатних музикантів: композиторів Р. Глієра (ректор 1914 – 1922 рр.), Я. Степового, Л. Ревуцького, Б. Лятошинського, В. Косенка, В. Золотарьова; музикознавців Б. Яворського, М. Грінченка, К. Квітки, П. Козицького, А. Альшванга, А. Ольховського; піаністів В. Пухальського, Г. Беклемішева, Г. Нейгауза, К. Михайлова (ректор 1922 – 1926 рр.), А. Луфера (ректор 1934 – 1948 рр.), хорових диригентів О. Кошиця, В. Верховинця, Г. Верьовки, Е. Скрипчинської; оперно-симфонічних диригентів Ф. Блуменфельда (ректор 1920 – 1922 рр.), М. Малька, В. Дранишнікова, А. Пазовського, В. Бердяєва, О. Орлова; скрипалів М. Ерденка, Д. Бертє, Я. Магазинера, С. Каспіна, віолончелістів С. Козолупова, С. Вільконського, контрабасиста Ф. Воячека; викладачів духових інструментів О. Химиченка, Л. Хазіна, С. Дуду, П. Чурикова; вокалістів М. Алексєєвої-Юневич, О. Муравйової, О. Шперлінг, Г. Гандольфі, В. Цветкова.

Запровадження нових навчальних курсів, зокрема, історії української музики (М. Грінченко), музичної етнографії (К. Квітка), теорії ладового ритму, слухання музики, аналізу творчих стилів (Б. Яворський), історії та теорії фортепіанної майстерності (В. Пухальський), наукових основ вокального (В. Цветков) та скрипкового (Д. Бертє) виконавства. Створення перших підручників з історії української музики (М. Грінченко, А. Ольховський). Відкриття у другій половині 30-х років, крім фортепіанного, оркестрового та вокального факультетів, відділення яких існували з часу відкриття консерваторії, інших факультетів: у 1934 році – історико-теоретичного та композиторського з кафедрами теорії музики, історії музики, композиції; у 1936 – диригентського факультету та кафедри диригування з розгалуженням на хорову та диригентсько-симфонічну секції; у 1937 – кафедри оперної підготовки та лабораторії експериментальної

фонетики; у 1938 році – кафедри народних інструментів та концертмейстерства і камерного ансамблю. Відкриття у 1934 р. аспірантури, у тому ж році – Київської середньої спеціальної музичної школи-інтернату (з 1944 р. – ім. М. Лисенка), у 1938 році – Оперної студії. Присвоєння у 1940 р. консерваторії імені П.І. Чайковського.

Робота консерваторії в умовах евакуації та окупації, (1942–1944 рр), відбудова та нові випробування (1948 – початок 1950-х років).

3. Розбудова навчального закладу в період 1950-х – 1980-х років. Розгортання досліджень та виконання української музичної спадщини, сучасної української музики, подальше формування педагогічних та виконавських шкіл, широка музично-просвітницька діяльність викладачів та студентів.

4. Новий етап у житті консерваторії, зумовлений процесами національного духовного відродження 1990-х років, проголошенням української державності. Реорганізація Київської консерваторії у Національну музичну академію України імені П.І. Чайковського (НМАУ ім. П. І. Чайковського) наказом президента України від 5 вересня 1995 р.

Створення у 1995 році міжкафедрального координаційного Центру з проблем розвитку української музичної культури, педагогіки та виховання (керівники – І. Ляшенко, з 1999 р. – М. Скорик), розвиток музичної україністики.

5. НМАУ ім. П. І. Чайковського на сучасному етапі: структура, найяскравіші мистецькі акції, наукові конференції, міжнародні зв'язки.

Видатні випускники Київської консерваторії – НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Матеріали до лекцій

I. Матеріали з історії створення Київської консерваторії

Загальновідомою датою народження прямої попередниці Національної музичної академії України – Київської консерваторії – вважається 1913 рік, коли Київське музичне училище РМТ, очолюване Володимиром Пухальським, було реорганізоване у вищий навчальний заклад. Проте історія становлення української професійної музичної освіти починається значно раніше, тому для нас дуже важливо відтворити передісторію та етапи формування консерваторії, а саме – від моменту організації прямого її попередника – Київського музичного училища, від початку того непростого, але достойного, славетного шляху, який пройшов цей визначний осередок мистецької освіти, поступово перетворюючись на провідний осередок виховання музичної еліти.

Першим нашим кроком углиб історії має стати дослідження ролі тієї організації, яка «ховається» за аббревіатурою РМТ. У 1859 році з ініціативи всесвітньо відомого російського піаніста і композитора Антона Рубінштейна з метою пропаганди класичного музичного мистецтва було утворене Імператорське російське музичне товариство (ІРМТ, або РМТ). У 1863 році його відділення відкрилося й у Києві. Як, із чієї ініціативи це сталося – про це є різні свідчення. Так, Йосип Міклашевський пише: «Коли в 1863 році Петербурзький комітет директорів запитав Київ про можливість відкрити в ньому відділення, то Київ виявився до цього мало підготовленим <...> Зрозуміло, в ньому, як і в кожному більш-менш крупному центрі, можна було знайти дві-три особи, які були серйозно зацікавлені музикою і влаштували у себе музичні вечори. Але це носило цілком приватний характер і ніякого значення у розвитку зацікавленості киян музикою не мало»ⁱ.

Натомість відомий дослідник музичного життя Києва Микола Кузьмін у своїй праці (1972 р.) гостро критикує висловлену думку одразу з двох позицій. По-перше, на багатьох сторінках своєї книжки він фактично доводить безпідставність твердження про нібито непідготовленість Києва до регулярного концертного життя, адже вже з 1833 року тут періодично виникали концертні організаціїⁱⁱ. «Музикування кийвських аматорів, – пише дослідник, – було в основному обмежене приватними вітальнями й салонами. Аматори стихійно збиралися в гуртки, прагнучи вивести своє мистецтво на ширшу естраду. Почали виникати думки про створення постійного музичного товариства з метою ширшої пропаганди творів класичної та народної музики. У цьому товаристві передбачалося об'єднання найдосвідченіших аматорів, які мали до того ж музичну освіту. Про першу таку, хоча і невдалу, спробу свідчить «Проект статуту філармонійного

товариства», поданий 30 вересня 1833 року на ім'я київського генерал-губернатора Левашова графом Іллінським <...> Однак спроби налагодити в Києві регулярне концертне життя і без сприяння властей періодично повторювалися»ⁱⁱⁱ.

М. Кузьмін називає цілий ряд гуртків і товариств, які діяли з 1848 року: це і постійний аматорський гурток М. Рігельмана, і «Симфонічна товариство», і гурток княгині К. Васильчикової, дружини нового генерал-губернатора (гурток діяв з 1852 по 1862 рр.), і «Філармонічне товариство» (1859–1862 р.), і німецьке «Товариство співів» (виникло у 1854 р., а в 1905 перетворилося на «Київське німецьке товариство»)^{iv}. «Філармонічне товариство» «по суті було самодіяльним гуртком університету св. Володимира»^v, який його було саме студентами цього закладу – М. Лисенком, І. та М. Богдановими, В. Віленським, В. Станішевським та ін.^{vi} Отже, як підкреслює М. Кузьмін, картина концертного життя Києва тих часів була строкатою, усі ці організації не були планомірно діючими, переживали фінансові та організаційні проблеми, «але незважаючи на короткочасність існування згаданих товариств, ґрунт для створення постійної концертної організації в Києві був уже підготовлений»^{vii}.

І, нарешті, другий аргумент М. Кузьміна проти інформації Й. Міклашевського: у липні 1862 року з ініціативи штабс-капітана Якова Спіглазова виник хоровий гурток, найактивнішими членами якого також були Каульфус і Сабателлі. 12 березня 1863 року Я. Спіглазов надіслав «листа на ім'я члена Головної дирекції В. Кологривова з проханням сприяти відкриттю в Києві відділення РМТ»^{viii}. Отже, як стверджує М. Кузьмін, ініціатива ця виходила саме з Києва, а не з Петербурга. 27 жовтня 1863 року місцеві любителі музики (у кількості 24 осіб) на зібранні у залі Фундуклеївської гімназії вирішили відкрити Київське відділення РМТ^{ix}.

Наприкінці 1867 року було отримано дозвіл на організацію при Київському відділенні РМТ музичного училища, яке відкрилося у січні 1868 року^x, а згодом перетворилося на консерваторію. Шлях до цієї події тривав понад тридцять років, якщо взяти за точку відліку відгук Антона Рубінштейна, який у 1880 році – першим із видатних музикантів – висловив думку про відповідність навчального процесу в цьому закладі високим критеріям консерваторської освіти.

Чому саме Рубінштейн? Усесвітньо відомий піаніст не лише ініціював утворення РМТ, а й відкриття у 1862 році Петербурзької консерваторії – першої в Росії; у 1862–1867 та 1887–1891 рр. був професором і директором цього закладу, опікувався проблемами пропаганди музичного мистецтва та музичної освіти. У 1880 р. під час своїх гастролей у Києві він,

ознайомившись із рівнем підготовки учнів місцевого училища, не лише висловив високу оцінку, а й надав училищу суттєву фінансову допомогу, перерахувавши кошти від свого останнього концерту на придбання двох роялів фабрики Беккера^{xi}.

Однак слід зазначити, що розуміння необхідності перетворення середнього навчального закладу на вищий існувало, звичайно, і всередині самого закладу, про що свідчить спроба Людвіга Альбрехта, тодішнього директора училища, під час вступної кампанії 1876 року прирівняти його статус до консерваторського з метою підвищення його рейтингу^{xii}.

Отже, триступенева музична освіта – школа, училище, консерваторія – склалася у ХІХ ст., «коли у шістдесятих роках у життя Імперії увійшло Російське музичне товариство»^{xiii}. Однак музична освіта як така на теренах України, звісно, існувала з часів набагато давніших. Зрозуміло, що з прийняттям християнства у Київській Русі почали навчати церковному співу, і цей процес ніколи не припинявся. Згадаймо, що у Києві 1615 року щойно утворене православне братство заснувало Братську школу, одним із важливих завдань якої було навчання новому багатоголосному – партесному співу. Після її об'єднання з Лаврською школою, відкритою Петром Могилою у 1631 році, утворилася Колегія (1632 р.). Києво-Могилянська колегія вже у ХVІІ ст. фактично стала першим українським вищим навчальним закладом, а юридично отримала статус академії у 1701 року. Своєї черги, після дворічної «паузи», відкрилася у 1819 році вже у новому статусі – як Київська духовна академія. Так поступово формувався і трансформувався цей заклад, який у різні епохи славився своїм хором, з якого вийшли такі першорядні постаті української музичної культури, як Артемій Ведель та Олександр Кошиць, а ще композитор, педагог, науковець Пилип Козицький (прикметно, що два останні музиканти пізніше працювали у Київській консерваторії). У 1786 році при магістратській капелі у Києві (вона нараховувала на той момент 18 музикантів) утворилася перша школа яка існувала і надалі^{xiv}.

Розвиток музичної освіти, потреба в якій відчувалася все сильніше, відбувався у безпосередньому зв'язку з розвитком музичного життя. «З розширенням у суспільстві просвітницьких тенденцій росла потреба у педагогічних кадрах. В умовах дефіциту вітчизняних викладачів важливу роль відігравала праця чеських та польських музикантів»^{xv}. Від початку ХІХ ст. у Києві з'являються приватні пансіони, що їх відкривали іноземці. Серед навчальних дисциплін була і музика^{xvi}. У 1838 році було відкрито Інститут шляхетних дівчат, важливу роль у вихованні яких належала музиці (викладалися гра на фортепіано, сольний та хоровий спів, теорія музики). До викладання залучалися найкращі педагоги, серед яких у перші десятиліття

XIX ст. особливо відзначився Йосип Витвицький, який віддав роботі в Інституті 25 років життя^{xvii}.

К. Шамаєва підкреслює у своїй монографії такі важливі явища в музичній освіті, як «плідність міжнаціональних зв'язків у галузі музичної освіти»^{xviii} та процес спадкоємності: «У надрах системи загальної музичної освіти, що склалася, готувався ґрунт організації професійних музичних навчальних закладів. Безпосередніми творцями і першими педагогами музичного училища, що відкрилося 1868 року, стали музиканти, відомі викладацькою діяльністю в гімназіях, пансіонах, інституті шляхетних дівчат, кадетському корпусі – Роберт Пфеніг, Ян Водольський, Йосип Шадек, Бернгард Каульфус»^{xix}.

Відкриття Київської консерваторії було не лише довгоочікуваною, але й по-справжньому вистражданою подією. Справа в тому, що музичне училище було залежним від ІРМТ, і лише його керівництво могло прийняти рішення про його реорганізацію у консерваторію. Надто тривалий процес підготовки до відкриття Київської консерваторії, усі обставини цього процесу, які розкриваються у численних документальних матеріалах, що збереглися, свідчать як про об'єктивні, передусім фінансові складності, так і про штучне гальмування, відтермінування результату з боку вищого керівництва Імператорського російського музичного товариства.

Для організації консерваторії катастрофічно не вистачало коштів, адже йшлося, зокрема, про суттєве розширення приміщення та щорічне збільшення бюджету для розширення штату педагогічного та адміністративного персоналу. Так, у 1892 році з пропозицією відкрити консерваторію на цей раз виступила Міська дума. Граф Олексій Ігнат'єв – київський генерал-губернатор – на думському хрещенському сніданку в залі Купецького зібрання підняв келих за процвітання майбутньої консерваторії, однак Дума «не пішла далі гарячих побажань бачити в Києві консерваторію, і, виступивши лише в ролі ініціатора, від будь-яких витрат на здійснення цієї справи ухилилася»^{xx}. Однак допомога прийшла, хоча й не від держави і лише на останньому етапі підготовки до відкриття консерваторії. Але про це трохи пізніше.

Загалом слід зазначити, що відкриття консерваторії затримували не лише фінансові проблеми: відтермінування були з різних причин, і не завжди вони були об'єктивно виправданими. Так, у листі Головної дирекції ІРМТ від 15 травня 1909 року йшлося про загалом позитивне ставлення до ідеї реорганізації, але вирішення питання відклали до перегляду статуту консерваторій, який планувалося здійснити найближчим часом^{xxi}. Натомість лист петербурзького уповноваженого Київського відділення ІРМТ Петра

Черемисінова до Олександра Виноградського фактично засвідчує штучність цього зволікання^{xxii}. Іноді навіть якась окрема невідповідність новій концепції навчального закладу ставала черговим приводом для відтермінування остаточного рішення Головної дирекції, як наприклад, було в ситуації, коли училище зобов'язали відкрити в обов'язковому порядку клас гобоя, який раніше був відсутній.

У 1910 р. Головна дирекція ІРМТ відрядила до Києва Сергія Рахманінова як помічника директора ІРМТ з музичної частини, і, ознайомившись із станом справ і рівнем підготовки учнів, видатний композитор дав позитивний відгук, який завершувався такими словами: «И постановка дела в училище, и все хозяйственные и материальные вопросы училища эту реформу вполне оправдывают»^{xxiii}.

Коли ж, нарешті, було отримано довгоочікуваний дозвіл на відкриття консерваторії? Відповідь на це питання знаходимо в Журналі Головної дирекції ІРМТ, запис від 16 травня 1912 року, де сказано: «Разрешить открытие консерватории и предложить дирекции представить соображения о времени и способах осуществления этого преобразования»^{xxiv}. Після цього продовжувалася наполеглива організаційно-творча робота дирекції і всього колективу училища по підготовці до відкриття консерваторії, що знайшло, своєї черги, відображення у цілому ряді документальних матеріалів. Зокрема, не раз «звучить» у них питання фінансового забезпечення необхідних перетворень.

І ось тут прийшов час підкреслити надзвичайно важливу роль, яку відіграли добродійні внески, і серед них – найбільший, у розмірі 50 тисяч карбованців, – від знаного підприємця Михайла Терещенка, меломана і щирого вболівальника за долю музичного мистецтва та освіти. Саме ця щедра пожертва спрацювала як аргумент, що остаточно переконав Думу^{xxv}. Серед документів, що увійшли до справи № 194 (листування Київського відділення ІРМТ з Київським міським головою, що охоплює 1912–1914 рр.), міститься, зокрема, лист міського голови від 25 жовтня 1912 року за № 2239, у якому він повідомляє Дирекцію Київського відділення ІРМТ про пожертву М. Терещенка та про одностороннє рішення Думи «возбудить вновь, в установленном порядке, ходатайство об открытии в Киеве консерватории».

Звернімо увагу принагідно на те, що у цьому листі вжито спочатку вираз «перейменування Київського музичного училища в консерваторію», а другий раз – «відкриття консерваторії». Різні формулювання, що стосуються згаданої події, знаходимо і в інших тогочасних документах. Так, у Листі С. Рахманінова йдеться і про перейменування, і про реформу, у Листі Київського відділення ІРМТ до Головної дирекції ІРМТ у Петербурзі від

12 березня 1913 року – про відкриття у Києві консерваторії, а також про «преобразование Киевского музыкального училища в консерваторию» та про «соображения по осуществлению этого преобразования в художественном и финансовом отношении»^{xxvi}.

Зауважимо, що за документами ніде не простежуються різні погляди зацікавлених сторін на характер процесу, інакше кажучи, визначення «відкриття», «перетворення», «перейменування», «реорганізація» вочевидь вживаються як синоніми. Тому підкреслимо, що в жодному разі не можна розглядати цей складний, багатоаспектний процес, який відбувався на шляху училища до консерваторії, як просте перейменування, адже там справді відбувалися важливі перетворення.

Відкриття Київської консерваторії було приурочене до 50-річчя Київського відділення ІРМТ. Ювілейні урочистості відбувалися 3–5 листопада 1913 року і включали ряд концертів та виставу в оперному театрі. Останнім «акордом» став бенкет у «Grand Hotel»: «Лилися теплі промови, щирі побажання. Було весело. Радісно, відчувалася простота і сердечність в обміні тостами з приводу цієї радісної події в музичному житті Києва. Зібрання розійшлося далеко за північ»^{xxvii}.

Безумовно, основний тягар боротьби за консерваторію у Києві взяв на себе видатний піаніст і педагог Володимир Пухальський, а також голова дирекції Київського відділення ІРМТ, видатний диригент Олександр Виноградський. До відкриття консерваторії долучилися також Київське літературно-артистичне товариство і Товариство любителів музики, Музично-драматична школа Миколи Лисенка і товариство «Боян», школи Миколи Тутковського та Станіслава Блуменфельда...

Серед голосів видатних представників російської музичної культури на підтримку майбутньої Київської консерваторії — Антона Рубінштейна, Сергія Рахманінова, Олександра Глазунова, — вагомо прозвучав і голос Петра Ілліча Чайковського.

Довгий і важкий шлях до відкриття консерваторії, «пов'язаний з великими труднощами та перешкодами, мав і деякі позитивні риси. Крок за кроком <...> відбувалося професійне і матеріальне становлення вузу. Широка підготовча робота створила міцний фундамент, на якому сформувався провідний навчальний заклад <...> Перші кроки існування Київської консерваторії стали яскравим імпульсом для її подальшого творчого життя»^{xxviii}

Отже, історія нинішньої Національної музичної академії України – це не лише народження, становлення, розвиток одного закладу з односпрямованим вектором. Це процес пошуків і реорганізацій, злиття та

роз'єднання закладів. Це, безумовно, спадкоємність поколінь викладачів, яка «цементує» історію консерваторії на всіх її етапах. Це і значно ширший процес за участю цілого ряду інших установ та організацій. І, нарешті, це потужна роль окремих діячів, які зробили неоціненний внесок, заклали такі потрібні «цеглини» у величну духовну «споруду», якою є Київська консерваторія – Національна музична академія України.

ⁱ Миклашевский И. М. Очерк деятельности Киевского отделения Императорского Русского музыкального общества. Киев. 1913. С. 9.

ⁱⁱ Кузьмін М. І. Забуті сторінки музичного життя Києва. Київ : Муз. Україна, 1972. С. 75.

ⁱⁱⁱ Кузьмін М. І. Забуті сторінки музичного життя Києва. Київ : Муз. Україна, 1972. С. 34–35.

^{iv} Кузьмін М. І. Забуті сторінки музичного життя Києва. Київ : Муз. Україна, 1972. С. 34–39.

^v Кузьмін М. І. Забуті сторінки музичного життя Києва. Київ : Муз. Україна, 1972. С. 37–38.

^{vi} Зільберман Ю. Київське музичне училище. Нарис діяльності. 1868–1924 роки: Монографія. Київ : Клякса, 2012. С. 17.

^{vii} Кузьмін М. І. Забуті сторінки музичного життя Києва. Київ : Муз. Україна, 1972. С. 40.

^{viii} Кузьмін М. І. Забуті сторінки музичного життя Києва. Київ : Муз. Україна, 1972. С. 75.

^{ix} Богданов Н. Очерк деятельности Киевского Отделения Императорского русского музыкального общества и учрежденного при нем музыкального училища со времени их основания. 1863–1888. Киев, 1888. С. 90.

^x Зільберман Ю. Київське музичне училище. Нарис діяльності. 1868–1924 роки: Монографія. Київ : Клякса, 2012. С. 6–7.

^{xi} Про пожертвування А. Г. Рубінштейном на користь музичного училища 1025 крб на придбання рояля // ЦДАМЛМ України. Ф. 646. Оп. 1. Од. зб. 74 а. Арк. 1–2.

^{xii} Зільберман Ю. Київське музичне училище. Нарис діяльності. 1868–1924 роки: Монографія. Київ : Клякса, 2012. С. 56–57.

^{xiii} Зільберман Ю. Київське музичне училище. Нарис діяльності. 1868–1924 роки: Монографія. Київ : Клякса, 2012. С. 6.

^{xiv} Зільберман Ю. Київське музичне училище. Нарис діяльності. 1868–1924 роки: Монографія. Київ : Клякса, 2012. С. 11.

^{xv} Шамаева К. И. Музыкальное образование на Украине в первой половине XIX века. На материале Волынской, Киевской, Подольской, Полтавской, Черниговской губерний: Монография. Киев : Киевская государственная консерватория шимени П. И. Чайковского, 1992. С. 155.

^{xvi} Шамаева К. И. Музыкальное образование на Украине в первой половине XIX века. На материале Волынской, Киевской, Подольской, Полтавской, Черниговской губерний: Монография. Киев : Киевская государственная консерватория шимени П. И. Чайковского, 1992. С. 135.

^{xvii} Шамаева К. И. Музыкальное образование на Украине в первой половине XIX века. На материале Волынской, Киевской, Подольской, Полтавской, Черниговской губерний: Монография. Киев : Киевская государственная консерватория шимени П. И. Чайковского, 1992. С. 131.

^{xviii} Шамаева К. И. Музыкальное образование на Украине в первой половине XIX века. На материале Волынской, Киевской, Подольской, Полтавской, Черниговской губерний: Монография. Киев : Киевская государственная консерватория шимени П. И. Чайковского, 1992. С. 162.

---

^{xix} Шамаева К. И. Музыкальное образование на Украине в первой половине XIX века. На материале Волынской, Киевской, Подольской, Полтавской, Черниговской губерний: Монография. Киев: Киевская государственная консерватория имени П. И. Чайковского, 1992. С. 164.

^{xx} Миклашевский И. М. Очерк деятельности Киевского отделения Императорского Русского музыкального общества. Киев. 1913. С. 67–68.

^{xxi} Лист Головної дирекції ІРМТ до Київського відділення ІРМТ від 15 травня 1909 року // ЦДАМЛМ. Ф. 646. Оп. 1. Од. зб. 168. Арк. 26.

^{xxii} Лист П. Черемісінова до О. Виноградського від 5 травня 1909 р. // ЦДАМЛМ. Ф. 646. Оп. 1. Од. зб. 168. Арк. 4–6.

^{xxiii} Лист С. Рахманінова до Головної дирекції ІРМТ від 19 квітня 1910 р. // ДІА Ленінградської обл. Ф. 408. Оп. 1. Од. зб. 617. Арк. 12 зв.

^{xxiv} Журнал Головної дирекції ІРМТ № 201 від 16 травня 1912 р. // ДІА Ленінградської обл. Ф. 408. Оп. 1. Од. зб. 630. Арк. 64 зв.

^{xxv} Листування Київського відділення ІРМТ з Київським міським головою про клопотання про поперетворенню Київського музичного училища на консерваторію та про пожертвування у зв'язку з цим М. І. Терещенком 50 000 крб для побудови нового приміщення для консерваторії // ЦДАМЛМ України. Ф. 646. Оп. 1. Од. зб. 194. Арк. 1–6.

^{xxvi} Лист Київського відділення ІРМТ до Головної дирекції ІРМТ від 12 березня 1913 р.

^{xxvii} Каневцов А. Юбилейные торжества Киевского Отделения Императорского русского музыкального общества консерватории // Киевлянин. 1913. № 307. 7 листопада.

^{xxviii} Малозьмова О., Гусарчук Т. Сторінки історії Київської консерваторії. Шлях до відкриття // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 42: Історія музики: нові факти та інтерпретації / Ред.-упоряд. О. Зінькевич. Київ, 2004. С. 26.

II. Матеріали з історії Київської консерваторії – Національної музичної академії України періоду 1980–х – початку 2000–х років

Період 1980 – початку 1990–х років в історії Київської консерваторії припадає на час тектонічних соціокультурних зрушень – «перебудови» та набуття Україною державної незалежності. В Україні це був час піднесення народного руху, коли боротьба за права людини, національне відродження й демократизацію суспільства набуло масового характеру і спричинилося до справдження вікових сподівань українського народу. У нових соціально-історичних умовах другої половини 1980-х – початку 1990-х років головне завдання навчального закладу – постійне вдосконалення навчального процесу, досягнення високого мистецького рівня – стає особливо актуальним, адже професійна елітарна художня культура є базовою основою

суспільства, фактором його консолідації, важливим чинником державотворення. З 1983 Київську консерваторію очолює **Олег Семенович Тимошенко**, який з 1966 по 1983 був проректором з навчальної роботи. Діяльність ректора було передусім спрямовано на об'єднання найкращих мистецьких сил України, згуртування їх навколо ідеї розвитку української музичної культури, збереження славетних традицій вітчизняних педагогічних шкіл і водночас на сміливі експериментальні новації, зорієнтовані на сучасний досвід. Саме ці складові зумовили вдосконалення системи навчання у провідному музичному закладі країни. О. Тимошенко очолював консерваторію до 2004 року, тож є сенс розглянути цей майже двадцятилітній період як цілісний – 1983–2004 рр.).

Цілком природно, пріоритетного значення у цей період набувають усі заходи, покликані до відновлення й розвитку української культури. Один із головних – **відкриття у 1989 р. кафедри історії української музики**, яку очолив колишній ректор консерваторії, академік Академії мистецтв України, відомий вчений, етнокulturолог, заслужений діяч мистецтв України, доктор мистецтвознавства, професор І. Ляшенко.

Кафедра значно розширила діапазон вивчення історії української музики. Передусім, було розроблено нові курси: музичне джерелознавство (Л. Корній), історія української культури (Л. Кальницька), етнопсихологія (М. Мацейків), українське краєзнавство (Т. Гусарчук), музична соціологія (Л. Черкашина), музика ХХ століття у контексті світової культури (М. Копиця, О. Давидова). Фахові інтереси викладачів і студентів кафедра спрямовувала на глибинне, правдиве, вільне від ідеологічних табу минулих часів пізнання української музичної культури. Значну увагу було приділено розвитку зв'язків з українською діаспорою, відкриттю маловідомих в Україні сторінок композиторської та виконавської творчості українців у Канаді, США, Франції, Чехії, Словаччині, Польщі та інших країнах світу. Знаковими подіями в діяльності кафедри першої половини 90-х років стали публікації

праць Л. Корній – «Програми-конспекту з курсу історії української музики від найдавніших часів до ХХ століття» (1993 р.) та монографії «Українська шкільна драма і духовна музика XVII – першої половини XVIII ст.» (1993 р.).

Дедалі більшого масштабу набуває у 1990-ті роки вивчення народної творчості. Головними центрами підготовки етномузикознавців вищого рівня стали відкриті у 1992 р. **проблемна науково-дослідна лабораторія музичної етнографії (ПНДЛ)**, підпорядкована Міністерству культури (керівники – кандидат мистецтвознавства Є. Єфремов і згодом кандидат мистецтвознавства М. Хай, пізніше – кандидат мистецтвознавства І. Клименко) та створена у 1993 р. **кафедра музичної фольклористики** (завідувачка – кандидат мистецтвознавства, професор О. Мурзина)^{xxviii}. Діяльність кафедри ґрунтується на наступництві методологічних засад української фольклористичної школи, яка у першій третині ХХ ст. здобула міжнародне визнання. Наукову діяльність кафедри було зосереджено навколо проблем еволюції музичного мислення (ст.н.с., доктор мистецтвознавства А. Іваницький, О. Мурзина), регіональної стилістики (н.с. Є. Єфремов, А. Іваницький, М. Хай, Р. Гусак). Структурної типології та музичної ареалогії (н.с. І. Клименко, Г. Коропниченко), досліджень інструментального фольклору (М. Хай, Р. Гусак), жанрів і форм народної музики (О. Мурзина, Г. Коропниченко), проблем методики та етнопедагогіки (О. Богданова, Є. Єфремов), створення інформаційно-пошукової системи фольклору (ст.н.с. І. Пясковський).

Важливим аспектом підготовки студентів є їхня участь у фольклорних експедиціях^{xxviii}. Кафедра започаткувала систематичне фондування експедиційних матеріалів, створення фоноархіву традиційної української музики стало пріоритетним напрямком роботи ПНДЛ. Новий напрямок, що базується на науковому опрацюванні та відтворенню автентичного народно-пісенного стилю, було започатковано створенням у 1979 р. фольклорного гурту «Древо» під керівництвом Є. Єфремова.

У період 80 – 90-х років інтенсивно працюють **кафедри сольного співу та оперної підготовки**. У консерваторії працюють видатні мастри оперної сцени – Є. Чавдар, професор, народна артистка СРСР, завідувачка кафедри сольного співу з 1969 по 1985 рр.; народні артистки СРСР Л. Руденко, Є. Мірошніченко, Д. Петриненко, Г. Туфтїна, народні артисти СРСР В. Третяк, М. Кондратюк (завідувач кафедри сольного співу з 1995 по 2005 рр.), А. Мокренко; народні артисти УРСР К. Огнєвой (завідувач кафедри сольного співу з 1985 по 1995 рр.), З. Христич, В. Козерацький, Л. Лобанова, В. Тимохін, С. Козак, К. Радченко, Г. Ципола, Є. Колесник, заслужений артист Грузинської РСР Г. Маргієв та інші. Великий педагогічний та артистичний досвід передає своїм студентам старше покоління викладачів вокального факультету – професори М. Єгоричева, народна артистка УРСР Н. Захарченко, Т. Михайлова, заслужена артистка УРСР Г. Сухорукова, народна артистка Казахської РСР Н. Кукліна. Роботою камерного класу керують музиканти, лауреати республіканських конкурсів З. Ліхтман та Е. Акритова.

Важливою ланкою підготовки співаків залишається Оперна студія, очолювана з 1984 р. Героєм Соціалістичної Праці, народним артистом СРСР, лауреатом Міжнародного конкурсу та державних премій СРСР Д. Гнатюком. Колектив Оперної студії багато працює як над класичним оперним репертуаром («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Ноктюрн» М. Лисенка, «Євгеній Онєгін» П. Чайковського, «Царева наречена» та «Моцарт і Сал'єрі» М. Римського-Корсакова, «Алеко» С. Рахманінова, «Весілля Фігаро» В. Моцарта, «Фауст» Ш. Гуно, «Іспанський час» М. Равеля, «Розумниця» К. Орфа,), так і над постановкою творів сучасних композиторів («Зорі тут тихі» К. Молчанова, «Повість про справжню людину» С. Прокоф'єва, «Приборкання норовливої» В. Шебаліна, «Вернісаж на ярмарку» В. Кирейка та ін.), а також оперети «Летюча миша» Й. Штрауса,

---

«Корневільські дзвони» Р. Планкетта, «Моя прекрасна леді» Ф. Лоу, «Весілля у Малинівці» О. Рябова.

На Республіканському смотрі-конкурсі студентських творчих колективів у 1985 р. спектаклі Київської оперної студії «Запорожець за Дунаєм» (режисер Д. Гнатюк, диригент В. Здоренко) та «Зорі тут тихі» (режисер В. Щоголев, диригент Г. Стрілецький) отримали перші місця.

Традиційно високі показники діяльності демонструвала у 80-90-ті роки **кафедра хорового диригування**. У її складі – визнані майстри українського хорового мистецтва, переважно випускники Київської консерваторії, учні Г. Верьовки, Е. Скрипчинської, М. Вериківського; народний артист СРСР, лауреат Державної премії СРСР, Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка, професор Л. Венедиктов, професор П. Муравський та доцент М. Кречко; заслужені діячі мистецтв УРСР, професор О. Тимошенко і доцент Е. Виноградова; заслужений артист УРСР, професор М. Берденников; кандидати мистецтвознавства, професор Н. Андрос та доцент Г. Ткаченко; заслужені діячі мистецтва УРСР, доцент В. Лисенко, старший викладач В. Чуба та інші. З 1982 по 2002 рр. кафедру очолював заслужений артист УРСР, професор В. Дженков, з 2002 р. – народний артист України, член-кореспондент академії мистецтв України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, художній керівник Національної заслуженої академічної капели України «Думка» Є. Савчук).

Значну увагу приділяла кафедра практичній роботі студентів з професійними, самодіяльними, а також з дитячими хорами. При кафедрі створено два дитячих колективи на базі музичної школи при консерваторії.

Педагоги Н. Андрос, О. Тимошенко, В. Дженков, М. Берденников та інші підготували навчальні посібники, програми, хрестоматії, методичні розробки з проблем хорового виконавства.

Яскравим свідоцтвом ефективності роботи кафедри були державні іспити – справжнє свято хорової музики. Диригуючи провідними

колективами країни – Державною заслуженою академічною капелюю «Думка», Чоловічою капелюю ім. Л. Ревуцького, Державним українським заслуженим народним хором імені Г. Верьовки, хором Київської консерваторії та іншими колективами, випускники кафедри демонстрували високий професіоналізм, артистичність, уміння переконливо інтерпретувати складні партитури композиторів різних часів і стильових напрямків, самостійно вирішувати складні творчі завдання.

Важливе місце у системі навчальних занять на факультеті належить **хору**, де студенти практично опановують усіма тонкостями вокально-хорової техніки та залучаються до керівництва колективом, безпосередньо спостерігаючи роботу прославленого майстра хорової справи П. Муравського, який очолював колектив з 1966 року. Під його орудою студентський хор став не лише творчою лабораторією виховання диригентів-хормейстерів, а й концертуючим колективом, виступи якого завжди проходили з великим успіхом у слухачів. Важливе місце у роботі хору посідали твори українських композиторів – М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, С. Людкевича, Л. Ревуцького, Б. Лятошинського, Г. Маййбороди, А. Кос-Анатольського, А. Штогаренка, Л. Дичко. У репертуарі хору – твори західноєвропейської та російської класики («Реквієм» В. Моцарта, «Урочиста меса» та «Фантазія» Л. Бетховена, симфонії Г. Малера, О. Скрибіна, «Іоанн Дамаскін» С. Танєєва, «Весна» С. Рахманінова, «Персефона» І. Стравинського, «Страта Степана Разина» Д. Шостаковича, «Патетична ораторія», «Пушкінський вінок», «Пам'яті Єсеніна» Г. Свиридова тощо), пісні різних народів.

Глибоке проникнення в образний зміст, стиль творів, високу музичну культуру продемонстрував колектив у виконанні хорової спадщини М. Леонтовича, записаного фірмою «Мелодія» на трьох платівках у рік сторіччя від дня народження композитора (1977). Це одна з найкращих робіт колективу, відзначена Державною премією УРСР імені Т. Шевченка.

Широкою є географія концертів хору – з великим успіхом він виступав на Всесоюзному фестивалі хорového мистецтва імені С. Танєєва у м. Володимирі (Росія), на Всесоюзному святі пісні студентів «Гаудеамус» у Талліні, у Московській консерваторії, на Всесоюзних шевченківських святах, Республіканських смотрах-конкурсах, часто посідаючи перші місця. У 80-ті роки хор став лауреатом двох міжнародних фестивалів (1983 р., НДР та 1986 р., Білоруська РСР).

Специфічна багатогранність професії **диригента симфонічного оркестру та оперного театру** обумовлює, як відомо, необхідність особливого підходу до виховання майбутніх фахівців, зокрема, вступу на відповідний факультет лише після закінчення навчання за тією чи іншою спеціальністю у вищому навчальному музичному закладі (навчання на відділенні оперно-симфонічного диригування консерваторії розпочинається з другого курсу). Вирішальну роль у виховному процесі відіграє яскрава творча індивідуальність викладача, його виконавський та педагогічний досвід. У складі кафедри оперно-симфонічного диригування – видатні представники вітчизняної школи диригентського мистецтва: Герой Соціалістичної праці, народний артист СРСР, лауреат Державних премій СРСР та України С. Турчак (завідувач кафедри з 1986 по 1989 рр.). На кафедрі викладали народні артисти УРСР Є. Дущенко (завідувач кафедри з 1986 по 2000 рр.) та В. Гнедаш, керівник студентського симфонічного оркестру Р. Кофман, диригент Київського державного театру опери та балету України імені Т. Шевченка А. Власенко. З 2000 р. кафедру очолює народний артист України, професор В. Здоренко.

У центрі уваги кафедри постійно перебували проблеми удосконалення диригентської техніки студентів, питання інтерпретації, осягнення стилю виконуваних творів. Для забезпечення регулярності практичних занять створено навчальний симфонічний оркестр. Випускники кафедри успішно беруть участь у конкурсах, працюють із провідними колективами країни.

У 80-ті роки у складі **кафедр скрипки** (завідувач кафедри – народний артист УРСР, лауреат Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка, професор Б. Которович), **струнно-смичкових інструментів** (завідувач кафедри – заслужений артист УРСР, професор В. Червов), **камерного ансамблю** (завідувачка кафедри – кандидат мистецтвознавства, доцент Т. Золозова) – майстри музичного мистецтва, заслужені діячі мистецтв УРСР, лауреат міжнародних конкурсів, професор О. Горохов та професор П. Макаренко; доценти Л. Цвірко та Б. Сойка; заслужені артисти УРСР, доценти О. Бучинська та А. Штерн, доцент І. Царевич; лауреат міжнародного конкурсу, старший викладач В. Пантелєєв та інші. У 80-ті роки у роботу кафедр включилися молоді педагоги – лауреати міжнародних, всесоюзних та республіканських конкурсів: А. Мельников, А. Винокуров, С. Юсов, Т. Печоний, О. Панов. В активі кафедр – підготовлені за 20 років 46 лауреатів виконавських конкурсів.

Авторитетом однієї з кращих серед консерваторій колишнього Радянського Союзу користувалася **кафедра духових інструментів** (кафедру очолював заслужений артист УРСР, лауреат всесоюзного і республіканського конкурсів В. Антонов). Її викладачі роблять значний внесок у розвиток школи гри на духових інструментах, продовжуючи традиції видатних музикантів попереднього періоду – професорів В. Яблонського, А. Проценка, О. Добросердова, Л. Хазіна.

На кафедрі ведеться серйозна науково-методична робота. Серед наукових праць – актуальні дослідження «Тембральна багатоманітність – найважливіша проблема сучасного виконавства на духових інструментах» та «Методика навчання гри на фаготі» В. Апатського (у співавторстві з професором Московської консерваторії Р. Тереховим), а також можливості імпровізації у творах композиторів XVIII століття», «Методика навчання гри на гобої» Є. Носирєва та інші. Викладачі кафедри активно співпрацюють з українськими композиторами Л. Колодубом, Ж. Колодуб, Ю. Іщенком у

створенні нових творів малої та великої форми для духових інструментів, часто вони є їх першими виконавцями.

Кафедра підготувала велику кількість студентів до участі у конкурсах виконавців на духових інструментах, значна частина яких стала лауреатами республіканських та всесоюзних конкурсів. Такий високий рівень педагогічної роботи забезпечують фахівці найвищої кваліфікації – В. Апатський, М. Бердієв, М. Юрченко, Є. Носирєв, В. Антонов, І. Ладановський, О. Безуглий, В. Гарань, О. Кудрящов, В. Пшеничний, В. Колокольников та інші.

У підготовці майбутніх артистів оркестру важливе місце належить практичному засвоєнню спеціальності у **навчальних студентських оркестрах – симфонічному та камерному**. Під керівництвом досвідчених музикантів Р. Кофмана та О. Кравчука вони вирости в авторитетні творчі колективи, які успішно беруть участь у концертному житті. Зокрема, це виступи симфонічного оркестру на фестивалях «Віртуози країни» (Львів), «Уральські зорі» (Челябінськ), «Майстри мистецтв – трударям Прикам'я» (Пермь). Камерний оркестр виїжджав з концертами до Риги, Львова, Вінниці, Черкас.

Обидва колективи відзначало глибоке проникнення у світ виконуваної музики, вільна орієнтація як у класиці, так і в мистецтві ХХ століття. Серед найбільш вагомих робіт симфонічного оркестру 80-х років – Симфонія №4 та «Потрійний концерт» Л. Бетховена, симфонії №4 та №5 П. Чайковського, Симфонія №6 Г. Канчелі, сюїта з балету «Спартак» А. Хачатуряна, «Реквієм» А. Шнітке, симфонія-кантата А. Штогаренка «Україна моя», симфонії Ю. Іщенка, Я. Губанова; фортепіанні концерти В. Моцарта, Ф. Шопена, Ф. Ліста, П. Чайковського, С. Рахманінова, С. Прокоф'єва, А. Штогаренка; скрипкові концерти А. Вівальді, Й. Гайдна, Л. Шпора, П. Чайковського, Д. Мійо, А. Штогаренка, концерти для труби Л. Колодуба та М. Дремлюги. З оркестром залюбки співпрацюють видатні виконавці – В. Крайнев,

---

В. Обчинников, О. Коган, В. Віардо, М. Гутман, І. Груберт, Н. Демиденко, М. Сук, Рузанна, Каріна та Рубен Лісіціани, Б. Которович, М. Чайковська, В. Червов, А. Лисенко та інші. Українські композитори все частіше довіряють симфонічному оркестру консерваторії перше виконання своїх творів.

У репертуарі камерного оркестру – «Камерна симфонія» Д. Шостаковича, «Камерна музика» Г. Голиніна, «Мимильотності» С. Прокоф'єва, «Камерна симфонія» Є. Станковича, твори М. Скорика, Л. Колодуба і, звичайно, класика – Й. Бах, А. Вівальді, В. Моцарт, твори Ф. Шуберта, Е. Гріга та ін.

Участь колективу у 80-х роках у республіканських смотрах-конкурсах принесло йому перші місця. Зокрема, у 1983 р. камерний оркестр став лауреатом першої премії Республіканського конкурсу камерних ансамблів.

У незмінно активному ритмі працювала у 80-90-ті роки **кафедра народних інструментів**, концентруючи увагу на найбільш актуальних проблемах сучасної методики, спрямованої на розвиток обдарованості, творчої ініціативи студентів (з 1975 р. кафедру очолює М. Давидов – нині доктор мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України, дійсний член Міжнародної академії інформатизації). Кафедра зробила значний внесок у науково-теоретичну розробку принципів виконавства на народних інструментах.

При кафедрі функціонує оркестр народних інструментів (з 1975 по 1989 рр. ним керував М. Белоконєв) та ансамбль бандуристів (з 1980 по 1985 рр. керівники – заслужені артисти УРСР М. Шептицька та В. Мальцев (по 1986 р.), у 1985 р. – В. Мальцев та І. Марченко). Крім навчальної роботи важливе місце у роботі колективів посідає активна концертна діяльність. Їхні професійні якості яскраво розкриваються у виконанні фольклорних зразків, творів композиторів-класиків минулого та сучасності. На смотрах-конкурсах

студентських колективів оркестр народних інструментів та ансамбль бандуристів незмінно виборюють перші місця.

Продовжуючи й розвиваючи традиції минулого, Київська консерваторія незмінно була **одним з центрів концертного життя Києва та України** в цілому, проводила значну просвітницьку роботу. Зокрема, було організовано університети музичної культури, постійно діючі лекторії на підприємствах міста, у районних Будинках культури, музеях, бібліотеках, навчальних закладах та військових частинах, завдяки чому широкі верстви населення та учнівська молодь долучалися до музичного мистецтва минулого та сучасності у виконанні таких прославлених майстрів, як Е. Акритова, О. Горохов, О. Пархоменко, Б. Которович, Т. Кравченко, Н. Вітте, З. Бузина, Є. Ржанов, В. Сагайдачний, М. Сильванський, М. Сук, В. Червов, Л. Цвірко та інші.

Лекційно-концертна форма діяльності висунула й талановитих лекторів-музикознавців (Т. Некрасова, О. Малозьомова, Н. Матусевич, Я. Губанов), які органічно поєднували фундаментальність знань з ораторською майстерністю та безкорисливим служінням справі пропаганди мистецтва. Ряд музикознавців консерваторії мають багаторічну практику як лектори Республіканського товариства «Знання» (Л. Каверина, Н. Матусевич, В. Тимофєєв, О. Малозьомова, Т. Некрасова, О. Зінькевич, Т. Гнатів, Л. Неболубова, Я. Губанов, Т. Павленко та інші).

У 1989 р. внаслідок поділу загальної кафедри історії музики було утворено також **кафедри історії зарубіжної музики** (завідувачка – доктор мистецтвознавства, професор М. Черкашина) та **історії музики етносів України та музичної критики** (кафедру очолює доктор мистецтвознавства, професор О. Зінькевич).

Кафедра історії зарубіжної музики стала першим в Україні науково-педагогічним колективом, зосередженим на дослідженні, вдосконаленні методології та методики викладання з сучасних наукових позицій історії

західноєвропейської музики, що складає фундамент академічної музичної освіти. У 90-ті роки на кафедрі працювали професори М. Черкашина-Губаренко, Т. Гнатів, Л. Неболюбова, доценти Л. Каверіна, Г. Бакаєва, О. Сакало, старший викладач І. Комарова, викладачі В. Клименко, Ю. Гуренко. До активу кафедри слід віднести створення перших в Україні навчальних посібників з історії зарубіжної музики.

Першою кафедрою в історії Київської консерваторії та в Україні, яка спеціалізується на питаннях музичної критики та питаннях музичних культур етносів України стала кафедра, очолювана доктором мистецтвознавства, професором О. Зінькевич. У навчальних курсах, які викладали О. Зінькевич, доктор мистецтвознавства, професор С. Тишко, кандидат мистецтвознавства, професор О. Малозьомова, старший викладач Т. Волошина, кандидат мистецтвознавства, доцент Н. Степаненко, кандидат мистецтвознавства, викладач Л. Ланцута, робився акцент на взаємодії культур окремих етнічних груп. У контексті української традиції вперше розглядалися особливості музичних культур народів Криму, регіональних зон Закарпаття та Прикарпаття, грецька, єврейська музичні культури тощо.

Важливу роль відіграв у формуванні багатоаспектного професіоналізму майбутніх музикознавців курс музичної критики (О. Зінькевич, Н. Степаненко, кандидат мистецтвознавства, доцент Ю. Чекан), який передбачав обов'язкові публікації студентських статей у газетах і журналах (щорічно виходило до двадцяти таких публікацій), роботу студентів у прес-групах музичних фестивалів, виступи з критичними оглядами найцікавіших подій музичного життя навчального закладу. Кафедра здійснювала також підготовку майбутніх музичних редакторів для роботи на телебаченні, радіомовленні та в музичних видавництвах. З метою посилення результативності навчання у цьому напрямку на викладацьку роботу запрошувалися провідні спеціалісти відповідних установ.

Відомим в Україні та за її межами центром науково-дослідницької, методичної, навчальної роботи, що генерує провідні ідеї української теоретичної думки, залишалася у 80-90-ті роки **кафедра теорії музики**, очолювана у 1969 – 1992 рр. членом-кореспондентом Академії мистецтв, доктором мистецтвознавства (1974 р.), професором Н. Горюхіною, з 1992 по 2007 рр. членом-кореспондентом Академії мистецтв, доктором мистецтвознавства (1984 р.), професором І. Котляревським (з 1984 по 1995 рр. – проректор з наукової роботи). Вагомим внеском видатних вчених у розвиток українського музикознавства стали, зокрема, такі фундаментальні праці, як підручник «Вчення про музичну форму» Н. Горюхіної, монографії «Музично-теоретична система європейського музикознавства» та «Діатоніка і хроматика як категорії музичного мислення» І. Котляревського, «Партесний концерт в історії музикальної культури», Н. Герасимової-Персидської, підготовлене нею видання «Микола Дилецький. Хорові твори», монографії, підручники та численні статті інших викладачів кафедри.

Визначним досягненням кафедри теорії музики є перебудова традиційних навчальних курсів, що дозволила створити нову концепцію фундаментальної музично-теоретичної освіти – комплексний курс музично-теоретичних дисциплін, які вивчаються у широкому історичному, культурологічному, філософському контекстах, виходячи з цілісної концепції світу, музичного стилю й жанру. В усіх теоретичних курсах викладачі акцентують увагу студентів на розвитку творчих навичок, на виконанні творчих завдань, що сприяє глибшому розумінню музичних закономірностей. З метою поглиблення професійної підготовки студентів на кафедрі теорії музики широко використовувалися форми лабораторних практичних занять, активно запроваджувалися технічні засоби навчання.

Традиційно одне з провідних місць у Київській консерваторії належало **кафедрі композиції**. У 80-ті роки на кафедрі викладали Герой Соціалістичної праці, народний артист СРСР, лауреат Державних премій

СРСР та УРСР, професор А. Штогаренко, професори – народний артист УРСР, лауреат Державної премії УРСР ім. М. Лисенка, кандидат мистецтвознавства В. Кирейко, заслужений діяч мистецтв УРСР, доктор мистецтвознавства Г. Таранов, заслужений діяч мистецтв УРСР, лауреат Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка та Республіканської комсомольської премії ім. М. Островського, кандидат мистецтвознавства М. Скорик; заслужені діячі мистецтв УРСР М. Дремлюга, Л. Колодуб, доктор мистецтвознавства В. Золочевський; доценти, кандидати мистецтвознавства, заслужений діяч мистецтв УРСР Г. Ляшенко, А. Коломієць, Ю. Іщенко, викладав заслужений діяч мистецтв УРСР, лауреат премії Ленінського комсомолу та Республіканської комсомольської премії ім. М. Островського, секретар правління Союзу композиторів України І. Карабиць. Величезний професійний досвід та авторитет цих видатних майстрів українського музичного мистецтва створив на факультеті особливу, творчу атмосферу, що надихає на пошук та постійне самовдосконалення.

За період свого існування кафедра випустила більш як 130 композиторів (на 1988 р.), творча, педагогічна та музично-громадська діяльність багатьох з яких великою мірою визначає розвиток українського музичного мистецтва.

Важлива роль у навчальному процесі належить кафедрам, діяльність яких спрямована на виховання студентів усіх спеціальностей, – кафедрам загального та спеціалізованого фортепіано, іноземних мов, фізичного виховання.

Головна мета педагогів **кафедри загального та спеціалізованого фортепіано** (з 1979 по 2000 рр. кафедру очолювала доцент, кандидат мистецтвознавства З. Йовенко) – максимально наблизити зміст і методи роботи зі студентами різних факультетів до їх професії, сприяти розширенню їх музичного та загального кругозору, оволодінню знаннями та навичками, необхідними їм у майбутній діяльності. Це завдання реалізується у

різнобічних міжпредметних зв'язках уроку з фортепіано, на забезпечення яких спрямовано методичну роботу викладачів кафедри, створення навчальних посібників.

Багатогранна навчально-виховна, навчально-методична та дослідницька робота кафедри здійснювалася висококваліфікованим колективом музикантів з великим досвідом. Серед них – професор М. Сільванський, доценти, кандидати мистецтвознавства В. Тимофєєв та К. Шамаєва, доценти П. Батюшков, Є. Богородський, Ж. Колодуб, лауреати та дипломанти всесоюзних та республіканських конкурсів Ю. Глущенко, Л. Добровольська, Н. Марущенко-Мещеріна, С. Шабалтіна та інші.

Плідно працювала у консерваторії **кафедра іноземних мов** (з 1982 по 2001 рр. її очолювала професор, доктор філологічних наук Л. Куліш). Використання технічних засобів навчання, якими оснащено лінгофоновий кабінет, стало дієвим чинником удосконалення знань студентів з іноземних мов. Цьому сприяла й широка науково-методична робота викладачів кафедри, зокрема, розробка проблеми розвитку та функціонування мови (М. Шекера, Л. Омеляненко), психолінгвістичних аспектів сприйняття мови (Л. Куліш), теоретичних питань виховної роботи зі студентами (В. Кудина), методики навчання мови (Л. Куліш, Т. Назарова, М. Шекера), дослідження музичної термінології (Т. Назарова). Навчально-виховну та науково-методичну діяльність Т. Назарова, Л. Дембровська, Н. Грицюк та Л. Омеляненко поєднували з перекладацькою роботою, сприяючи зміцненню міжнародних зв'язків консерваторії.

Організовану у 1958 р. **кафедру фізичного виховання** (до того часу заняття з фізкультури проводив один викладач) з 1959 по 1984 рр. очолював старший викладач М. Козятник, з 1984 по 1992 рр. – майстер спорту СРСР, кандидат педагогічних наук Є. Пінчук, з 1993 по 2000 рр. – кандидат біологічних наук К. Соколов, з 2000 р – майстер спорту СРСР, доцент Л. Юмашева. Навчальні заняття, робота десяти спортивних секцій, участь

студентів у спартакіадах ДСТ «Буревісник» сприяли зміцненню їх здоров'я, підтриманню працездатності, вихованню волевих якостей. Викладачі кафедри (Є. Пінчук, К. Соколов, старший викладач Л. Диренко та інші) проводили науково-методичну роботу, спрямовану на розробку методики фізичної підготовки спеціалістів-музикантів.

У розробці науково-теоретичних рекомендацій та їх використанні у навчальній практиці постійно відбувалася перебудова навчального процесу на науковій основі, запровадження програмно-цільового управління. З цією метою у 1979 р. було **створено кафедру наукових основ музичної освіти (кафедра НОМО)**, яку з моменту її організації очолив доцент, кандидат мистецтвознавства Ю. Полянський. У самій основі ідеї кафедри було закладено участь у її роботі представників усіх спеціальностей, а також її тісну співпрацю з іншими навчальними закладами. Так, кафедра успішно співпрацювала з проблемною лабораторією Московської консерваторії та кафедрою педагогіки та методики Музично-педагогічного інституту імені Гнесіних, координуючи плани, разом розробляючи актуальні проблеми удосконалення навчальної та науково-дослідницької роботи.

Дієвим чинником інтенсифікації навчально-виховного процесу стало широке використання технічних засобів навчання, а саме трьох електронно-клавійних класів для занять з сольфеджіо, теорії, гармонії, поліфонії, двох лінгофонових кабінетів, де проводилися заняття з іноземної мов та сольфеджіо, аудіовізуальної аудиторії історії музики, фоніатричного кабінету, студії звукозапису, фотолабораторії.

Помітне місце у житті навчального закладу належало **науково-творчому студентському товариству**. На кінець 80-х років близько трьохсот студентів працювало в його шістнадцяти групах та секціях, робота яких зосереджувалася на проблемах композиторської творчості у взаємодії з виконавством та музикознавством, філософських аспектах культури, музичній критиці та пропаганді мистецтва, фольклористиці тощо. Щорічно

проводилися наукові конференції та конкурси, які проходили за участі студентів інших навчальних закладів. У свою чергу студенти Київської консерваторії гідно представляли свій навчальний заклад у відповідних заходах, що проводилися у багатьох містах України та колишнього Союзу. З кожним роком НТСО ставало все більш масовою організацією, сприяючи формуванню у студентської молоді глибокої зацікавленості актуальними проблемами музичного мистецтва та навичок самостійної дослідницької роботи.

Інтенсивна плідна робота навчального закладу отримала високе державне визнання: **5 вересня 1995 року** було видано Указ президента України, в якому, зокрема, зазначалося: «Ураховуючи великі заслуги Київської державної консерваторії імені П. І. Чайковського в підготовці високопрофесійних музикантів-виконавців, наукових і науково-педагогічних кадрів та з метою створення умов для дальшого розвитку мистецького і наукового потенціалу консерваторії постановляю: 1. Реорганізувати Київську державну консерваторію імені П. І. Чайковського у музичну академію. 2. Надати музичній академії статус національної та **надалі іменувати її Національною музичною академією України імені П. І. Чайковського**».

Першою важливою акцією у житті Національної музичної академії стало **створення Центру музичної україністики (ЦМУ)**, який був покликаний акумулювати тенденції, пов'язані з процесами демократизації українського суспільства та відродження національної культури. 6 грудня 1995 р. на засіданні вченої ради академії було затверджено положення про ЦМУ. Директором центру на правах проректора було призначено автора цієї масштабної ідеї – завідувача кафедри історії української музики, доктора мистецтвознавства І. Ляшенка, людину величезної творчої енергії, який у 1990-ті роки став символом української культурології. Заступником голови ради ЦМУ було обрано доктора мистецтвознавства, професора Н. Герасимову-Персидську. Нині ЦМУ очолює герой України, видатний

український композитор, народний артист України, лауреат Державної премії ім. Т. Шевченка, завідувач кафедри української музики М. Скорик.

Велика увага у 1990-ті роки приділялася **музичній культурології**, у межах якої розроблялося теоретико-концептуальне уявлення про шляхи відродження української національної культури. Серед аспектів діяльності у цьому напрямку – ініціація та підтримка науковій досліджень, спрямованих у русло українського народознавства, музичного джерелознавства, покликаною відроджувати невідомі та забуті сторінки історії української музики, теоретичного аналізу типолого-стильових засад професійної музики, осмислення мистецької спадщини народу, вивчення історії та теорії українського музичного виконавства, виявлення характерних прикмет національних виконавських шкіл; організація наукових конференцій, читань, круглих столів з проблем української музичної культури, підтримка міжкафедральних заходів по пропаганді української музики тощо.

Серед **значних культурологічних заходів**, проведених під егідою Центру музичної україністики та наукової частини академії, – міжнародні наукові конференції, присвячені 2000-літтю Християнської ери: «Тема вини та каяття в мистецтві українського бароко», що пройшла в рамках акції «Духовний світ бароко» (1996), «Українська церковна музика: аспекти дослідження» (1997), «Православна монодія: її богословська, літургічна та естетична сутність» (1998), «Музика і Біблія» (1998), конференції, присвячені ювілеям та пам'ятним датам видатних композиторів та музикознавців – Д. Шостаковича, М. Вериківського, В. Косенка (1996), Ф. Шуберта, А. Веделя, В. Сильвестрова (1997), М. Скорика (1998), Л. Дичко (1999), Ф. Якименка (2001), О. Варламова (2001, разом з Київським державним вищим музичним училищем ім. Р. М. Глієра), Н. Герасимової-Персидської (1997), Н. Горюхіної (1998), І. Котляревського (2001) та інших.

Широкомасштабною акцією, ініційованою ЦМУ, стала Міжнародна науково-практична конференція «Українське кобзарство в музичному світі:

традиції і сучасність» в рамках Всеукраїнського фестивалю кобзарського мистецтва (1997). У 1999 р. було проведено ювілейну конференцію, присвячену 85-річчю Київської консерваторії. На початку 2000-х років відбулися «Сковородинські читання» (разом з Інститутом літератури ім. Т. Шевченка НАН України та Інститутом філософії ім. Г. Сковороди НАН України (2000), наукові читання пам'яті академіка І. Ляшенка «Культурологічні проблеми української музики» (2000), міжнародна конференція «Українська тема у світовому музичному мистецтві» (в рамках Одинадцього фестивалю «Київ Музик Фест», 2000), всеукраїнські науково-практичні конференції «Текст музичного твору: практика і теорія» (2000) та «Музичний твір як творчий процес» (2001), «Російська музична культура на рубежі століть» (2001), Міжнародна конференція «Д. Бортнянський та світова музична культура (до 250-річчя від дня народження композитора), організована разом із Центром музичної інформації НСКУ (2001), «Старовинна музика: проблеми дослідження та виконавства» (2002).

Українська музична спадщина і сучасна музика, розмаїття тенденцій, напрямків, стилів зарубіжного музичного мистецтва, проблеми фундаментального і прикладного музикознавства, музичної культурології, педагогіки, музично-інформаційних технологій, етномузикології та сучасного музичного виконавства – такі основні аспекти широкомасштабної наукової діяльності педагогічного колективу академії.

Безпрецедентний підйом наукової та методичної роботи в академії другої половини 1990-х рр. знайшов адекватне відбиття в **академічних наукових виданнях**. У складних економічних умовах буття українського суспільства в цілому та навчального закладу зокрема були віднайдені можливості піднесення видавничої справи на рівень, відповідний національному статусу навчального закладу, що стало величезною заслугою його керівництва, передусім проректора з наукової роботи, доктора мистецтвознавства, професора А. Лащенка. Наукова думка, що інтенсивно

продукується в академії, знайшла реалізацію як у періодичних наукових виданнях навчального закладу («Українське музикознавство» та «Науковий вісник НМАУ»), так і в монографіях, підручниках та навчальних посібниках, створених викладачами академії. Серед них – підручник «Історія української музики» у трьох томах доктора мистецтвознавства, професора Л. Корній, посібник «Українська художня культура», створений колективом авторів на чолі з І. Ляшенком, «Вчення про музичну форму» члена-кореспондента Академії мистецтв України, доктора мистецтвознавства, професора Н. Горюхіної, Підручник з поліфонії доктора мистецтвознавства, професора І. Пясковського, «Музична інтерпретація» доктора мистецтвознавства, професора В. Москаленка, підручник з історії зарубіжної музики ХХ століття (музична культура Франції) кандидата мистецтвознавства, професора Т. Гнатів. Навчальні посібники з історії австро-німецької музичної культури кандидата мистецтвознавства, професора Л. Неболюбової та заслуженого діяча мистецтв України, професора Л. Каверіної, «Історія опери. Західна Європа. XVIII-XIX ст» доктора мистецтвознавства, професора М. Черкашиної-Губаренко, монографічні дослідження «Симфонические гиперболы (О музыке Евгения Станковича)» О. Зінкевич, «Проблема национального стиля в русской опере» С. Тишка, «Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам». Ч. I. Украина» С. Тишка та С. Мамаєва, «Київська академічна школа народноінструментального мистецтва» та «Кафедрі народних інструментів – 60» М. Давидова, «Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект» В. Антонюк, «Борис Лятошинський. Епістолярна спадщина». Том I (упорядник – М. Копиця) та інші.

Активізації науково-дослідної роботи викладачів сприяє **спеціалізована вчена рада із захисту кандидатських і докторських дисертацій** зі спеціальностей «Музичне мистецтво» й «Теорія та історія культури», яка працює у навчальному закладі з 1986 р. Тоді ж було відкрито асистентуру-стажування для підготовки викладачів вищих музичних

навчальних закладів та виконавців вищої кваліфікації. З 1994 р. почала функціонувати докторантура.

Акумулюючи провідні тенденції оновлення усієї системи освіти, педагогічний колектив академії активно включився у формування сучасної – гуманістичної – парадигми освіти, де пріоритетною моделлю навчання та виховання стає «вирощування» самобутньої творчої особистості. Звичайно, навчально-виховний процес у Київській консерваторії – Національній музичній академії завжди був скерований на виявлення яскравої мистецької індивідуальності, проте загальна орієнтація сучасної педагогіки на особистість також знаходить втілення у ряді аспектів організації підготовки фахівців, зокрема дедалі більше індивідуалізуються навчальні плани, до яких, у відповідності до інтересів студента і доцільності отримання ним більш вузької спеціалізації, вводяться спецкурси та дисципліни за вибором.

Обраний академією курс на міжнародні стандарти освіти виявився у **переході на багаторівневу систему виховання кадрів**: з 2001 р. випускники навчального закладу дістають диплом спеціаліста або магістра. При цьому керівництво та колектив академії прагнули зберегти й розвинути власний вітчизняний досвід.

Серед нововведень кінця 1990-х – початку 2001-х років – створення на базі інформаційно-обчислюваного центру **кафедри музично-інформаційних технологій** (завідувач – народний артист України, лауреат премій Б. Лятошинського та М. Вериківського, професор, член-кореспондент академії мистецтв України, відомий композитор Л. Колодуб). Викладачі кафедри розробили та запровадили у навчально-виховний процес нові курси «Музична інформатика». «Композиція, синтез та обробка звуку за допомогою комп'ютера», «Електронний синтез звуку та програмування». «Комп'ютерний аналіз музичного тексту».

Успішна діяльність такого важливого підрозділу в системі виховання професійних співаків, як оперна студія – справжнього музичного театру,

---

який давно вже зайняв почесне місце серед творчих осередків столиці – дала переконливі підстави керівництву академії для відкриття у 1997 р. на кафедрі оперної підготовки **нової спеціальності – музичної режисури**.

З метою поглиблення гуманітарної освіти студентів за університетським принципом у 1998 р. було відкрито **кафедру історії та теорії культури**, яку очолив музикознавець широких культурологічних інтересів, доктор мистецтвознавства, професор С. Тишко. З метою інтенсифікації зв'язків між фаховими музичними дисциплінами та предметами загально-гуманітарного циклу було запроваджено нові курси – «Історія та теорія світової культури», «Історія мистецтв», «Філософія культури».

Актуалізованою у стінах академії стала й одна з провідних тенденцій сучасної західноєвропейської та американської мистецтвознавчої освітньої думки – усвідомлення необхідності ґрунтовного вивчення та виконання музичних творів Середньовіччя, Ренесансу та Бароко. У 2000 р. було відкрито **кафедру старовинної музики**, яку очолила всесвітньо визнаний знавець української та західноєвропейської музики тих періодів, доктор мистецтвознавства, професор Н. Герасимова-Персидська. В активі кафедри – вивчення і пропаганда східно – і західноєвропейського музичного мистецтва – вокальної та інструментальної, духовної та світської музики, робота при кафедрі двох ансамблів – мадригального й монодійного співу, активна співпраця із зарубіжними колегами – взаємообмін, проведення майстер-класів, лекцій провідними фахівцями із Західної Європи, виступи з концертним програмами тощо.

Окремим напрямком діяльності академії була робота **підрозділу музичної педагогіки**, яке очолив доцент кафедри спеціального фортепіано А. Корженевський. Його створення також було певним відгуком на виклики часу, адже навчальний процес на підрозділі акумулював європейський досвід напрямку «Musical education», відбиваючи сучасні тенденції пошуку нових

підходів до виховання викладачів нового формату, орієнтованого на потреби широкого естетичного виховання. На базі цього нового структурного осередку академії було відкрито спеціальність «Музична педагогіка та виховання», а з 2000 р. – кафедру музичної педагогіки, яку очолив заслужений діяч мистецтв України, кандидат педагогічних наук, професор кафедри хорового диригування О. Комісаров.

Період після набуття Київською консерваторією статусу Національної музичної академії позначений незаперечними успіхами **виконавських кафедр**, які традиційно відіграють профільну роль у широкому спектрі діяльності навчального закладу. Новий імпульс їх робота отримала завдяки процесам демократизації суспільства, налагодженню контактів із зарубіжними колегами, отриманню широких можливостей для обміну досвідом та участі у престижних міжнародних конкурсах. Концертна діяльність навчального закладу значною мірою завдячувала своєю інтенсивністю й широкомасштабністю гарячій зацікавленості та організаційній енергійності проректора з творчої роботи професора Л. Цвірко. Зокрема, академія взяла активну участь у підготовці та проведенні національних конкурсів диригентів імені С. Турчака та хорових колективів імені М. Леонтовича, міжнародних – імені М. Лисенка, конкурсу скрипалів імені Б. Которвича, піаністів – імені В. Горовиця, у проведенні «Київ Музик Фесту», фестивалю «Музичні прем'єри сезону», таких мистецьких заходів, як «П'ять століть», «Класик-прем'єр» та інші.

Серед найважливіших подій творчого життя академії кінця 1990-х – початку 2000-х років також – проведення Всеукраїнського фестивалю-огляду «Мистецтво молодих-2001», ініційованого Академією мистецтв України спільно з НМАУ, проведення Всеукраїнського фестивалю дитячих хорових колективів «Тоніка», великого гала-концерту кафедри народних інструментів «Народномузична Шевченкіана» (2001), святкування 160-річчя від дня народження М. Лисенка (2002), фестивалі творчості Й. Баха (до 250-річчя від

дня смерті композитора) та Ф. Ліста (до 190-річчя від дня народження), цикл концертів до 190-річчя з дня народження Ф. Шопена, концерти, присвячені ювілейним датам Л. Бетховена, Р. Шумана, О. Скребіна, М. Равеля, Б. Лятошинського, Г. Свиридова (2000), Д. Бортнянського, Д. Шостаковича (2001). Незмінна увага приділялася творчості сучасних українських композиторів. Зокрема, з великим успіхом пройшли концерти з нагоди 60-річчя В. Сильвестрова (1997), Ю. Іщенка, Г. Ляшенка, М. Скороика (1998), Л. Дичко (1999), Є. Станковича, М. Степаненка (2002), 70-річчя Ж. Колодуб і Л. Колодуба (2000), 75-річчя В. Кирейка (2001).

Серед помітних заходів творчого життя академії – традиційне вшанування ювілярів – провідних педагогів, які зробили вагомий внесок у розвиток вітчизняного мистецтва. Це ювілейні вечори М. Кондратюка, Є. Мірошниченко, Б. Которвича, С. Баштана, В. Бесфамільнова, Е. Виноградової, І. Рябова, В. Воробйова, М. Давидова, цикли концертів на відзначення ювілярів. У 1998 р. у Великому залі було проведено п'ять благодійних музичних вечорів до 75-річчя Київської консерваторії з циклу «Пам'ять потрібна живим», кошти від яких було перераховано на рахунок Фонду культури цільовим призначенням на спорудження Лук'янівського меморіалу, де поховано десять професорів консерваторії, зокрема, і В. Пухальського.

Великим успіхом завжди супроводжувалися виступи **студентських колективів**. Студентському хору, яким з 1965 р. керує прославлений майстер українського хорового мистецтва, народний артист України, лауреат Державної премії ім.Т. Шевченка професор П. Муравський, захоплено аплодували у Німеччині, Франції, Швейцарії, Чорногорії, Росії, Білорусі, державах Балтії. Тріумфальним став виступ хору на Міжнародному фестивалі у Канаді на честь 200-річчя міста Торонто, коли його було визнано кращим серед сімдесяти хорів з тринадцяти країн світу.

Справжньою школою майстерності майбутніх оркестрових музикантів є студентський симфонічний оркестр, який під орудою заслуженого діяча мистецтв України, професора Р. Кофмана здобув авторитет не лише в Україні, а й далеко за її межами, з незмінним успіхом виступаючи у концертних залах Парижа, Ліона, Сеула, Москви, Санкт-Петербурга, Челябінська, Пермі, Риги та інших міст. Визначним досягненням колективу стала його блискуча участь у престижному міжнародному бетховенському фестивалі (Бонн, 2001), де разом з Боннським філармонічним хором та хором Бонської опери було виконано Дев'яту симфонію Л. Бетховена. У програмі також прозвучав твір молодого українського композитора С. Пілютикова «Cantus supra librum», який одержав премію радіостанції «Німецька хвиля». Концерт транслювався у тридцяти країнах світу і отримав блискучі відгуки у пресі, а збір від нього було передано на лікування дітей, постраждалих від Чорнобильської катастрофи.

Підсумком багатопланової роботи виконавських кафедр стала переможна участь студентів, асистентів-стажистів та молодих викладачів академії у багатьох міжнародних конкурсах – свідчення високого престижу Національної музичної академії імені П. І. Чайковського та важливий чинник професійного виховання музикантів.

Роки після одержання Київською консерваторією статусу Національної музичної академії позначилися **розширенням контактів з мистецькими осередками світу**. Серед різних форм міжнародного спілкування стала традиційною творча співпраця НМАУ з музичними навчальними закладами зарубіжних країн, зокрема, участь у програмі, прийнятій на Європейському музичному конгресі у Гельсінкі (1998), якою передбачалася співпраця на основі двосторонніх угод між музичними навчальними закладами Києва, Варшави, Кракова, Бидгоща, Братислави, Лейпцига, Мюнхена, Базеля, Утрехта та Паризької консерваторії (так званий коридор «Київ-Париж»); розширення творчих контактів з російськими та італійськими

консерваторіями. Свідченням визнання великої роботи, яку проводила у цьому напрямку НМАУ, її професійного престижу було прийняття навчального закладу членом Європейської асоціації музичних академій, консерваторій та вищих музичних шкіл. Академія налагодила творчі контакти також із Австралійським інститутом музики, Іранською консерваторією, музичними центрами Японії, Ізраїлю, Йорданії, Південної Кореї.

Ефективно розвивається й культурно-мистецька співпраця академії з посольствами зарубіжних країн, зокрема, Франції, Великої Британії, Чеської республіки, Польщі, Аргентини та інших держав. Академія бере участь у мистецьких програмах ООН «Музика всіх поколінь» (1999), у програмі Верховного комісара ООН у справах біженців (2000), у мистецьких проектах Президента України «Марш миру» тощо.

Зростання міжнародного авторитету академії виявилось також у постійному **розширенні контингенту іноземних громадян**, які здобувають освіту в академії. У 1950 р. до Київської консерваторії прибула перша група стажистів – представників української діаспори в Канаді, і з того часу чимало українців із різних країн (Австралії, Білорусі, Канади, Польщі, Словаччини, США, Хорватії) отримали можливість поглибити й вдосконалити свої знання й фахові навички.

Поступово географія контактів розширюється – Болгарія, Греція, Ірландія, Іспанія, Кіпр, Німеччина, Польща, Португалія, Сербія і Чорногорія, Словаччина, Словенія, Туреччина, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, США, Ізраїль, Іран, Ірак, Ліван, НДРЙ, Сирія, Алжир, Ефіопія, Мадагаскар, Аргентина, Болівія, Бразилія, Венесуела, Домініканська республіка, Еквадор, Колумбія, Коста-Ріка, Куба, Мексика, Чилі, В'єтнам, Лаос, Китай, Монголія, Південна Корея, Японія. Серед випускників-іноземців багато лауреатів міжнародних конкурсів. Відомих музикантів, які гідно представляють музичну культуру свого народу і водночас київську

виконавську школу: Тетяна Лукич, Саша Маркович, Снежана Нешич, Александр Милоєвич, Предраг Костович, Йовиця Радосавевич, Мілан Б'єлетич. Александр Васич, Саша Перич (Сербія і Чорногорія), Маріо Корунич (Хорватія). Еміліо Естрада (Куба), Грейс Родрігес (Болівія), Норберто та Луїш Гомеш (Португалія), Дермот Дан (Ірландія) та інші. Чимало іноземних громадян завойовують звання лауреатів міжнародних конкурсів, ще будучи студентами академії. Її випускники успішно працюють як викладачі вищих навчальних закладів, займають керівні посади у різних мистецьких установах – театрах, міністерствах культури, засобах масової інформації своїх країн. Випускники композиторського факультету з Хорватії, Сербії, Лівану, Ірану, Ефіопії, Бразилії, Куби, Китаю та інших країн цікаво проявляють себе у творчості, поєднуючи європейську школу з глибинними національними традиціями.

З 1980 р. у Київській консерваторії функціонують аспірантура та асистентура-стажування для іноземних спеціалістів. Під керівництвом професорів І. Ляшенка, І. Котляревського, І. Пясковського, В. Самохвалова, М. Давидова, Т. Гнатів іноземними аспірантами з Лівану (Балшьюн Жан Жозеф та Хурі Утаф Марун), Ізраїлю (Аділех Мотасем Кхдер), В'єтнаму (Зоан Ньо та Фан Дінг Тан), Польщі (Люціуш Пінкош) були захищені кандидатські дисертації, а громадянин В'єтнаму Фан Дінг Тан захистив також докторську дисертацію (науковий керівник І. Ляшенко).

Починаючи з 1991 р. у консерваторії здійснено перехід на контрактне навчання іноземних студентів.

Завдання

1. Коротко охарактеризувати основні періоди історії Київської консерваторії – Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського.

-
2. Ознайомитися з історією свого факультету та узагальнити основні її етапи.
  3. Скласти список відомих представників школи свого викладача з фаху.

Контрольні запитання

1. Які діячі українського та музичного мистецтва відіграли особливу роль у перетворенні Київського музичного училища на вищий навчальний заклад?
2. Які проблеми потрібно було вирішити у цьому тривалому і складному творчо-організаційному процесі?
3. Назвіть нові напрямки в роботі навчального закладу в період 1980–х – початку 2000–х років.
4. Назвіть видатних представників різних виконавських кафедр, які працювали у різні періоди історії консерваторії–академії.
5. Назвіть видатних композиторів, які викладали у Київській консерваторії–академії.
6. Назвіть видатних музикознавців, які викладали у Київській консерваторії–академії.

Література

1. Академія музичної еліти України / Автори-упоряд. А. П. Лащенко, О. І. Малозьомова, Т. В. Гусарчук. Київ : Муз. Україна, 2004. 560 с.
2. Апатський В. М. Віхи історії духового виконавства в Україні // Музичне виконавство : Наук. вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 1. Київ, 1999. С. 9–24.
3. Виконавські школи вищих учбових закладів України / Колектив авторів під керівництвом О. І. Малозьомової. Київ : КДК ім. П. І. Чайковського, 1990. 180 с.
4. Гнидь Б. П. Виконавські школи України: Кафедра сольного співу НМАУ ім. П.І. Чайковського (1971 – 2001). Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2002. 95 с.

-
5. Гусарчук Т. В. Володимир Пухальський: феномен творчої особистості // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ, 2013. № 4 (21). С. 60–77.
  6. (До 50-річчя) Оперна студія Київської державної ордену Леніна консерваторії імені П.І. Чайковського / Упоряд. О. С. Завіна, О. І. Малозьомова, Н. В. Попова. Київ : Поліграфкнига, 1988. 39 с.
  7. Зильберман Ю., Смилянская Ю. Киевская симфония Владимира Горовица. Київ : Благотворительный фонд Конкурса молодых исполнителей им. В. Горовица, 2002. 411 с.
  8. Зі спадщини майстрів. Книга перша / Упоряд. К. І. Шамаєва: Наук. вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 30. До 90-річчя Київської консерваторії. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2003. 285 с.
  9. Малозьомова О. І. До історії Київської консерваторії (друга половина 1950-х – 1980-ті роки) // Історія музики в минулому і сучасності: Наук. вісник НМАУ імені П. І. Чайковського. Вип. 12. Київ, 2000. С. 26 – 32.
  10. Малозьомова О. І., Гусарчук Т. В. Покликання. Життя і творча діяльність О. С. Тимошенка. Київ : Муз. Україна, 2002. 135 с.
  11. Малозьомова О. І., Гусарчук Т. В. Сторінки історії Київської консерваторії. Шлях до відкриття // Наук. вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 42. Київ, 2004. С. 4–26.
  12. Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського 2000. 80 с.
  13. Національна музична академія України імені П. І. Чайковського / Упоряд. О. І. Малозьомова, І. Г. Тукова та ін. Київ : КИТ 2003. 15 с.
  14. Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського 100 років. Київ : Муз. Україна. 2013. 512 с.
  15. Роцина Т. О. Минуле і сьогодення Київської фортепіанної школи в контексті вітчизняної музичної культури // Київське музикознавство. Вип. 6. Київ, 2001. С. 178–189.

-
- 16.Спис-Кревська А. Р. М. Глієр – директор Київської консерваторії // Наук. вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 42. Київ, 2004. С. 27–39.
  - 17.Сумарокова В. Г. Історія й сучасність віолончельного мистецтва (розмови з представниками Київської школи віолончелі) // Музичне виконавство. Кн. 9: Наук. вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 26. Київ, 2003. С. 60–81.
  - 18.Ткаченко Г. Й. З історії становлення кафедри хорового диригування Київської консерваторії// Українське музикознавство. Вип. 25. Київ, 1990. С. 19 – 26.
  - 19.Шамаєва К. І. К біографії В. В. Пухальського (по архивним матеріалам) // Дослідження, досвід, спогади. Вип. 6. Київ, 2005. С. 214–220.
  - 20.Шамаєва К. І. З концертного життя Київської консерваторії (20 – 30-ті роки) // Українське музикознавство. Вип. 25 Київ, 1990. С. 40–48.
  - 21.Юсов С. О. Видатні викладачі скрипкових класів Київської консерваторії // Українське музикознавство. Вип. 25. Київ, 1990. С. 5–18.